

Regeringens proposition

1981/82: 164

om ansvarighet för taltidningar;

beslutad den 8 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bitogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med anledning av att regeringen föreslår att statligt stöd skall utgå för spridning av dagstidningar till synskadade genom s. k. taltidningar läggs i denna proposition fram ett förslag till lag om ansvarighet för taltidningar. Lagen överensstämmer i allt väsentligt med den lag som f. n. gäller för radiosända taltidningar men avser också kassettdistribuerade taltidningar. Den nu föreslagna lagen bygger liksom den tidigare på samma principer som ansvarsreglerna för pressen och Sveriges Radio.

1 Förslag till Lag om ansvarighet för taltidningar

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller yttrandefriheten i sådana radiotaltidningar, som avses i lagen (1981:508) om radiotaltidningar, och sådana kassetttaltidningar som anges i andra stycket.

Med kassetttaltidning förstås i denna lag en för synskadade avsedd, uppläst version av en periodisk skrift som ges ut här i landet (förlagan), under förutsättning att ägaren av den periodiska skriften sprider eller låter sprida denna version i form av ljudinspelning på kassetband. Lagen tillämpas på en kassetttaltidning endast i den utsträckning denna innehåller material ur förlagan samt uppgifter om hur detta material har disponerats vid uppläsningen. Bestämmelserna i 4 § och 13 § första stycket tillämpas dock även på annat material i kassetttaltidningen.

I frågor som inte behandlas i denna lag gäller vad som föreskrivs i andra författningar.

2 § Missbruk av yttrandefriheten i en taltidning medför ansvar och skadeståndsskyldighet endast när gärningen innefattar yttrandefrihetsbrott. Vad som har sagts nu gäller också förverkande av egendom och annan särskild rättsverkan av brott.

Med yttrandefrihetsbrott avses i denna lag framställning eller offentliggörande som enligt 7 kap. 4 eller 5 § tryckfrihetsförordningen skulle ha varit att anse som tryckfrihetsbrott, om gärningen hade begåtts genom en tryckt skrift. Yttrandefrihetsbrott föreligger endast om radiotaltidningen har blivit sänd eller kassetttaltidningen har blivit spridd.

Som yttrandefrihetsbrott anses inte tillkännagivanden i annonser eller liknande meddelanden i en taltidning, om det inte av meddelandets innehåll omedelbart framgår att ansvar för ett sådant brott kan komma i fråga. Är ett meddelande straffbart i förening med omständigheter, som inte omedelbart framgår av meddelandets innehåll, gäller vad som är föreskrivet i allmänhet. Detsamma gäller i fråga om meddelanden genom chiffer eller på något annat sätt som är hemligt för allmänheten.

3 § Bestämmelser i brottsbalken eller i annan lag om påföljd för de brott, som avses i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen, eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan av sådant brott gäller också när brottet är att anse som yttrandefrihetsbrott i en taltidning.

4 § Den som är utgivare av den periodiska skrift som utgör en taltidnings förlaga har befogenhet att bestämma över taltidningens innehåll så att ingenting får förekomma i denna mot hans vilja. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, gäller det sagda honom.

5 § För yttrandefrihetsbrott i en taltidning ansvarar den som enligt 8 kap. tryckfrihetsförordningen i egenskap av utgivare, ställföreträdare för denne eller ägare är ansvarig för den periodiska skrift som utgör taltidningens förlaga.

6 § Ingen annan får dömas till ansvar för yttrandefrihetsbrott i en taltidning eller för medverkan till ett sådant brott än den som är ansvarig enligt 5 §.

Om en författare eller annan upphovsman till innehållet i en taltidning gör sig skyldig till en sådan gärning som anges i 7 kap. 3 § första stycket tryckfrihetsförordningen, får han dock dömas till ansvar för detta enligt vad som är föreskrivet i allmänhet. Detsamma gäller, om någon lämnar meddelande för offentliggörande i en taltidning eller anskaffar uppgifter eller underrättelser för att offentliggöra dessa i en sådan tidning eller för att lämna ett sådant meddelande som nyss har angetts utan att syftet är att uppgifterna eller underrättelserna skall offentliggöras i taltidningens förlaga.

7 § För skada på grund av yttrandefrihetsbrott i en taltidning svarar den som enligt 5 § är ansvarig för brottet.

Svarar utgivaren av den periodiska skrift som utgör en taltidnings förlaga eller en ställföreträdare för denne för ett yttrandefrihetsbrott i taltidningen, är den periodiska skriftens ägare skyldig att ersätta skadan tillsammans med utgivaren eller ställföreträdaren.

Skadeståndsskyldighet får inte åläggas någon annan än den som är ansvarig för skadan enligt första eller andra stycket. Om skadeståndsskyldighet på grund av brott som avses i 2 § tredje stycket eller 6 § andra stycket gäller dock vad som är föreskrivet i allmänhet.

8 § Frågor som rör missbruk av yttrandefriheten i en taltidning skall bedömas efter samma grunder som enligt 1 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen gäller för bedömningen av missbruk av tryckfriheten.

Den som är ansvarig enligt 5 eller 7 § för en taltidning skall anses ha haft kännedom om innehållet i taltidningen och ha medgett att denna sändes i radio eller spreds i form av kassettband.

9 § I mål om ansvar eller skadestånd eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i en taltidning får fråga inte väckas om vem som, utan att vara ansvarig för brottet eller skadeståndsskyldig enligt denna lag,

1. är författare eller annan upphovsman till innehållet i taltidningen,
2. har framställt taltidningen, eller
3. har lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen till den periodiska skrift som utgör taltidningens förlaga.

Handläggs ett sådant mål som avses i första stycket i samma rättegång som ett tryckfrihetsmål, hindrar det stycket inte att en fråga, som enligt 3 kap. 2 § andra stycket tryckfrihetsförordningen får väckas i tryckfrihetsmålet, tas upp i den gemensamma rättegången.

10 § Beträffande mål om ansvar eller skadestånd eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i en taltidning gäller vad som är föreskrivet om motsvarande mål angående tryckfrihetsbrott genom den periodiska skrift som utgör taltidningens förlaga.

I fråga om mål angående ansvar eller skadestånd på grund av brott som avses i 6 § andra stycket första meningen gäller vad som är föreskrivet om motsvarande tryckfrihetsmål.

11 § Den som har tagit befattning med tillkomsten eller med sändningen eller spridningen av en taltidning får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är författare eller annan upphovsman till innehållet i taltidningen, vem som har framställt denna eller vem som har lämnat meddelande som anges i 9 § första stycket 3, om inte

1. denne har samtyckt till det,
2. det i ett sådant mål som anges i 9 § första stycket är fråga om huruvida den, mot vilken talan förs, enligt denna lag är ansvarig för brottet eller skadeståndsskyldig,
3. det i ett fall som avses i 6 § andra stycket första meningen är fråga om ett sådant brott mot rikets säkerhet som anges i 7 kap. 3 § första stycket 1 tryckfrihetsförordningen,
4. rätten i ett fall, som avses i 2 § tredje stycket, eller i ett fall, som avses i 6 § andra stycket första meningen och där det är fråga om ett brott enligt 7 kap. 3 § första stycket 2 eller 3 tryckfrihetsförordningen, anser det behövt att det vid förhandling lämnas uppgift om huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för brottet har lämnat meddelandet eller medverkat till framställningen i taltidningen,
5. rätten av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse anser det vara av synnerlig vikt att uppgift i saken lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran, eller
6. uppgiftslämnandet i annat fall är tillåtet enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen.

12 § Myndigheter och andra allmänna organ får inte efterforska den som är författare eller annan upphovsman till innehållet i en taltidning eller den som har framställt en taltidning i vidare mån än som krävs för ett åtal eller annat ingripande som inte strider mot denna lag. Får efterforskning förekomma, skall därvid beaktas den tystnadsplikt som är föreskriven i 11 §.

13 § Ägaren till en periodisk skrift som utgör förlaga till en radiotaltidning skall se till att varje sändning av radiotaltidningen spelas in och att inspelningen bevaras minst sex månader från sändningen. Ägaren till en periodisk skrift som utgör förlaga till en kassetaltidning skall bevara ett exemplar av varje nummer av kassetaltidningen minst sex månader från den dag då numret lämnades ut för spridning.

Rätt att kostnadsfritt ta del av en sådan inspelning och få en utskrift av vad som har yttrats i taltidningen har

1. justitiekanslern,
2. en enskild som anser att ett yttrandefrihetsbrott mot honom har begåtts i taltidningen eller att han har lidit skada på grund av ett yttrandefrihetsbrott i taltidningen, om det inte är uppenbart att han inte berörs av innehållet i denna på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

14 § Allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott i en taltidning väcks av justitiekanslern. Åtalet skall väckas inom sex månader från det att radiotaltidningen sändes eller kassetaltidningen lämnades ut för spridning. Vad som är föreskrivet i 9 kap. 2 § andra stycket tryckfrihetsförordningen och annan lag angående åtal för tryckfrihetsbrott skall tillämpas också i fråga om yttrandefrihetsbrott i en taltidning.

Justitiekanslern är åklagare även i mål om ansvar för brott som avses i 6 § andra stycket första meningen.

15 § I fråga om ansvar för den som bryter mot 11 § gäller 20 kap. 3 § brottsbalken. Åtal för ett sådant brott får väckas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal.

Den som bryter mot 12 § första meningen döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt 13 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Justitiekanslern är åklagare i mål om ansvar för brott som avses i denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotidningar skall upphöra att gälla. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om radiotidningar som har sänts före nämnda tidpunkt. Den nya lagen skall inte tillämpas i fråga om kassetttidningar som har lämnats ut för spridning före den 1 juli 1982.

2 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 och 8 §§ samt 49 kap. 4 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap. 5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, ej äger lämna uppgift må ej höras som vittne därom utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Ej heller må advokat, läkare, tandläkare, barnmorska, sjuksköterska, kurator vid familjerådgivningsbyrå, som drives av kommun, landstingskommun, församling eller kyrklig samfällighet, eller deras biträden höras angående något, som på grund av denna deras ställning förtrotts dem eller de i samband därmed erfarit, med mindre det är i lag medgivet eller den, till vilkens förmån tystnadsplikten gäller, samtycker därtill.

Rättegångsombud, biträde eller försvarare må ej höras som vittne om vad för uppdragets fullgörande förtrotts honom, med mindre parten medgiver, att det må yppas.

Utän hinder av vad i andra eller tredje stycket sägs vare annan än försvarare skyldig att avgiva utsaga i mål angående brott, för vilket icke är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år.

Om tystnadsplikt för präst inom svenska kyrkan är särskilt stadgat. Präst inom annat trossamfund än svenska kyrkan eller den som i sådant samfund intager motsvarande ställning må icke höras som vittne om något som han vid enskilt skriftermål eller under självavårdande samtal i övrigt har erfarit.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio eller 11 § lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotidningar får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1982:000) om ansvarighet för närradio eller 11 § lagen (1982:000) om ansvarighet för taltidningar får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

8 §²

Rätten må förelägga den som skall höras som vittne att, innan han in finner sig för avgivande av vittnesmål, uppliva sin kunskap om vad vittnesförhöret gäller genom att granska för vittnet tillgängliga räkenskapsböcker, anteckningar eller andra handlingar eller besiktiga plats eller föremål, om sådant kan ske utan avsevärd olägenhet för vittnet.

¹ Senaste lydelse 1981:510. Annan lydelse föreslagen i prop. 1981/82:92.

² Senaste lydelse 1981:510.

Nuvarande lydelse

Om rätten enligt 3 kap. 3 § 5 tryckfrihetsförordningen, 9 § första stycket 5 radioansvarighetslagen (1966:756) eller 11 § 5 lagen (1981:509) om ansvarighet för *radiotidningar* skall pröva om någon, som är skyldig att hemlighålla en uppgift som avses där, ändå får höras som vittne därom, skall rätten först, om inte särskilda skäl föranleder annat, inhämta yttrande från det företag, hos vilket han har erhållit vetskap om uppgiften.

Föreslagen lydelse

Om rätten enligt 3 kap. 3 § 5 tryckfrihetsförordningen, 9 § första stycket 5 radioansvarighetslagen (1966:756) eller 11 § 5 lagen (1982:000) om ansvarighet för *taltidningar* skall pröva om någon, som är skyldig att hemlighålla en uppgift som avses där, ändå får höras som vittne därom, skall rätten först, om inte särskilda skäl föranleder annat, inhämta yttrande från det företag, hos vilket han har erhållit vetskap om uppgiften.

49 kap.
4 §³

Talan mot underrätts beslut under rättegången skall föras särskilt, om rätten

1. avvisat ombud, biträde eller försvarare;
2. ogillat tredje mans yrkande att få som intervenient deltaga i rättegången;
3. förelagt en part eller någon annan att förete skriftligt bevis eller att tillhandahålla föremål för syn eller besiktning eller också enligt 3 kap. 3 § 5 tryckfrihetsförordningen, 9 § första stycket 5 radioansvarighetslagen (1966:756) eller 11 § 5 lagen (1981:509) om ansvarighet för *radiotidningar* funnit det vara av synnerlig vikt att en uppgift som avses där lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran;
4. utlåt it sig angående ådömande av förelagt vite eller häkte eller om ansvar för forseelse i rättegången eller angående skyldighet för någon, som ej är part eller intervenient, att gottgöra i rättegången vållad kostnad;
5. utlåt it sig angående ersättning eller förskott av allmänna medel till målsägande eller angående ersättning eller förskott till biträde, försvarare, vittne, sakkunnig eller annan, som ej är part eller intervenient;
6. utlåt it sig i tvistemål angående kvarstad eller annan åtgärd enligt 15 kap. eller i brottmål angående häktning eller åtgärd, som avses i 25–28 kap.;
7. avslagit begäran om biträde eller försvarare eller till sådant uppdrag förordnat annan än part föreslagit;
8. utlåt it sig i annat fall än som avses i 5 eller 7 i fråga som gäller allmän rättshjälp; eller

³ Senaste lydelse 1981:510.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9. avslagit begäran om rättshjälp åt misstänkt i brottmål eller om ersättning eller förskott till part, som åtnjuter sådan förmån.

Särskild talan skall föras genom besvär. Är fråga om beslut, som avses i 1, 2, 3, 7, 8 eller 9, åligge den som vill föra talan att, om beslutet meddelats vid sammanträde för förhandling, genast och eljest inom en vecka från den dag, då han erhöll del därav, anmäla missnöje; försummas det, äge han ej vidare rätt till talan. Rätten pröve genast, om anmälan rätteligen gjorts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om vittnesförhör med den som har tystnadsplikt enligt 1 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio eller enligt 11 § lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotaltidningar.⁴

⁴ 4 Jfr prop. 1981/82:92.

3 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

1 §²

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2 samt 5 § 1 och 2 samma förordning. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 3 tryckfrihetsförordningen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio eller 11 § lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotaltidningar

2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, 9 § radioansvarighetslagen (1966:756), 1 § lagen (1982:000) om ansvarighet för närradio eller 11 § lagen (1982:000) om ansvarighet för taltidningar

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om ansvar för åsidosättande av tystnadsplikt enligt 1 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio eller 11 § lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotaltidningar.³

¹ Lagen omtryckt 1980:880.

² Senaste lydelse 1981:511. Annan lydelse föreslagen i prop. 1981/82:92.

³ Jfr prop. 1981/82:92.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-08

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om ansvarighet för taltidningar

1 Inledning

Riksdagen fattade år 1981 ett beslut som gör det möjligt att sända s. k. taltidningar i rundradiosändning (prop. 1980/81:166, KU 1980/81:24, rskr 1980/81:363). Frågor om tillstånd m. m. för sådana sändningar regleras i lagen (1981:508) om radiotaltidningar. I fråga om yttrandefriheten i radiosända taltidningar finns bestämmelser i lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotaltidningar (LART, prop. 1980/81:164). Denna lag hänvisar i stor utsträckning till tryckfrihetsförordningen (TF, omtryckt 1979:936) och innebär en utbyggnad av det skydd TF ger periodiska skrifter. Lagtexten till lagen om ansvarighet för radiotaltidningar bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Utredningen om dagstidningar för synskadade¹ har haft i uppdrag att utvärdera olika försök med distribution av dagstidningar till synskadade antingen genom kassettdistribution eller genom rundradiosändningar. Utredningen lade i februari 1982 fram betänkandet (Ds U 1982:2) *Dagstidningar för synskadade*.

På grundval av betänkandet avser chefen för utbildningsdepartementet att senare denna dag föreslå regeringen att besluta en proposition om statligt stöd till taltidningar. För min del vill jag nu ta upp frågan om en ny lag om ansvarighet för taltidningar.

¹ Särskild utredare: f. vice radiochefen Jan-Otto Modig.

2 Tryckfrihetsförordningen och reglerna om radiotaltidningar

2.1 Tryckfrihetsförordningen

I TF regleras exklusivt i vilka fall straffrättsligt eller skadeståndsrättsligt ansvar får utkrävas för missbruk av yttrandefriheten i tryckt skrift. En förutsättning för ansvar är att det föreligger ett sådant brott som anges i 7 kap. 4 eller 5 § TF (1 kap. 3 § TF).

TF innebär att i princip bara en person anses straffrättsligt ansvarig för missbruk av yttrandefriheten. I första hand ansvarar enligt TF:s regler om periodisk skrift utgivaren av skriften (8 kap. 1 § första stycket). Det är möjligt att utse en ställföreträdare, som kan överta ansvaret, för utgivaren av en periodisk skrift (5 kap. 9 och 10 §§ TF).

I andra hand ligger det straffrättsliga ansvaret på ägaren av en periodisk skrift (8 kap. 2 § TF).

Den som är straffrättsligt ansvarig har enligt TF också det skadeståndsrättsliga ansvaret men delar detta med ägaren till den periodiska skriften (11 kap. 1 och 2 §§ TF).

Med ensamansvaret sammanhänger den frihet från straffrättsligt ansvar och skadeståndsskyldighet som i allmänhet tillkommer den som lämnar ett meddelande för offentliggörande i en tryckt skrift eller som anskaffar uppgifter i sådant syfte (1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena TF). I princip gäller inte heller i övrigt något ansvar för medverkan till missbruk av tryckfriheten (1 kap. 3 § TF). Det finns dock vissa undantag från dessa principer (1 kap. 9 § 3 och 7 kap. 3 § TF).

TF innehåller bestämmelser som är avsedda att skydda anonymiteten för den som har deltagit vid tillkomsten av en tryckt skrift (3 kap. TF). Bestämmelserna avser bl. a. tystnadsplikt (3 kap. 3 § TF). I den delen kompletteras de av föreskrifter dels i 36 kap. 5 och 8 §§, 37 kap. 5 § samt 49 kap. 4 § rättegångsbalken (36 kap. 5 och 8 §§ och 49 kap. 4 § ändrade senast 1981:510, 37 kap. 5 § ändrad senast 1977:1020), dels i 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100; omtryckt 1980:880, 16 kap. 1 § ändrad senast 1981:511).

Reglerna om rättegången i mål som rör missbruk av tryckfriheten innebär bl. a. att endast vissa tingsrätter är behöriga att ta upp sådana mål, att jury i princip skall medverka vid avgörandet och att justitiekanslern är åklagare (12 kap., resp. 9 kap. 2 § TF).

Den som framställer en periodisk skrift är skyldig att bevara ett exemplar av skriften (4 § lagen 1977:1016 med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område). Skyldigheten har samband med justitiekanslerns tillsyn över att tryckfriheten inte missbrukas.

Det kan tilläggas att ansvarigheten för radiosändningar från Sveriges Radio-koncernen regleras på ett sätt som ansluter nära till TF:s bestämmelser om ansvaret för periodiska skrifter. Regleringen finns i radioansvarighetslagen (1966:756, RAL). Motsvarande bestämmelser i fråga om närradio

finns f. n. i lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio. Regeringen har tidigare denna dag beslutat en proposition med ett förslag till en ny lag om ansvarighet för närradio som skall ersätta den nuvarande lagen (prop. 1981/82:92).

Slutligen kan här nämnas att bl. a. frågor om ansvar för innehållet i tryckt skrift, radioprogram eller fonogram f. n. utreds av yttrandefrihetsutredningen (Ju 1977:10). Kommitténs huvudbetänkande väntas under år 1982.

2.2 Reglerna om radiotaltidningar

Enligt 1 § *lagen om radiotaltidningar* förstås i lagen med radiotaltidning en för synskadade avsedd, i rundradiosändning uppläst version av en sådan allmän nyhetstidning som trycks och som har dagspresskaraktär (förlagan). Radiotaltidningar får inte sändas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (2 §). Tillstånd att sända en radiotaltidning ges till ägaren av en sådan nyhetstidning som avses i 1 § och som ges ut här i landet (3 § första stycket). Radiotaltidningen skall helt eller delvis återge texten i förlagan. Den får inte innehålla annonsmaterial. Utöver material som förekommer i förlagan får radiotaltidningen bara innehålla uppgifter om hur materialet i sändningen har disponerats (4 §).

LART gäller yttrandefriheten i sådana radiotaltidningar som avses i lagen om radiotaltidningar. Till sitt sakliga innehåll ansluter *LART* mycket nära till TF:s bestämmelser om ansvaret för periodiska skrifter. *LART* kompletterar TF så att det skydd som grundlagen ger pressen inte sätts ur spel när tidningsartiklar används i en radiotaltidning. Den redaktionella utformningen av lagen har i mycket *RAL* som förebild.

När det gäller det närmare innehållet i *LART* hänvisas till bilagan. Här skall endast vissa av bestämmelserna beröras.

En viktig del av regleringen i *LART* är att utgivaren av den periodiska skrift som utgör en radiotaltidnings förlaga ansvarar också för innehållet i taltidningen (5 § och 7 § första stycket). Han skall vidare utöva samma kontroll över taltidningens innehåll som över den tryckta tidningen (4 §). Utgivaren ansvarar också för sådana inslag i radiotaltidningen som – kanske i strid med reglerna om rätten att sända taltidningar – saknar motsvarighet i den tryckta förlagan. Dessutom är det inte uteslutet att materialet i den tryckta förlagan inte är brottsligt men att motsvarande inslag i radiotaltidningen är det på grund av redigeringen eller uppläsningen.

Har en ställföreträdare för utgivaren av den periodiska skriften inträtt som ansvarig, vilar ansvaret för radiotaltidningen på honom.

I andra hand ligger ansvaret för en radiotaltidning på ägaren till den periodiska skriften. Denne delar vidare i likhet med vad som gäller enligt TF det skadeståndsrättsliga ansvaret med utgivaren eller dennes ställföreträdare (7 § andra stycket). Ansvarskedjan sträcker sig dock inte längre än till ägaren (jfr 8 kap. 3, 4 och 10 §§ TF).

Eftersom en radiotaltidning inte skall innehålla annat material än det som finns i den tryckta förlagan (så när som på innehållsregister e.d.), gäller den frihet för meddelare och anskaffare som gäller bidrag till den periodiska skriften också för radiotaltidningens del. Det saknas särskilda regler om ansvarsfrihet för meddelare och anskaffare för det fallet att uppgifterna lämnas för publicering bara i en radiosänd taltidning.

Andra kategorier medverkande än meddelare och anskaffare skyddas däremot genom föreskrifter som innebär att något medverkansansvar inte kommer i fråga för deras del (6 § och 7 § tredje stycket). Det gäller både sådana personer som medverkar också i den tryckta förlagens tillkomst och sådana som bara sysslar med radiotaltidningen, t. ex. redaktionspersonal som enbart redigerar radioversionen, inhyrda uppläsare och teknisk personal för sändningen. Liksom enligt TF kan dock sådan medverkan i vissa undantagsfall medföra ansvar (jfr 7 kap. 3 § första stycket TF).

De kategorier av personer som medverkar vid en radiotaltidnings tillkomst och som inte har tystnadsplikt redan enligt 3 kap. 3 § TF har skyldighet att titta om vad de får veta om vem som är författare eller annan upphovsman till innehållet i taltidningen, vem som har framställt taltidningen eller vem som har lämnat meddelande till den tryckta tidningen (11 §).

Den särskilda tystnadsplikten för personal som sysslar med radiotaltidningar förstärks genom 36 kap. 5 § rättegångsbalken och 16 kap. 1 § 2 sekretesslagen. Tystnadsplikten medför nämligen begränsningar i vittnesplikten och tar över friheten att lämna uppgifter för offentliggörande i en tryckt skrift eller i ett radio- eller TV-program från Sveriges Radio eller i närradion eller i en radiotaltidning, den s. k. meddelarfriheten.

De regler som gäller för rättegången i tryckfrihetsmål är i det stora hela tillämpliga också på mål som rör missbruk av yttrandefriheten i en radiotaltidning (10 §). Ett tryckfrihetsmål kan handläggas gemensamt med ett mål om ansvar för innehållet i en radiotaltidning, när det är fråga om gemensamt material.

På ett sätt som motsvarar skyldigheten att bevara exemplar av tryckta skrifter är den som har tillstånd att sända en taltidning skyldig att ombesörja en upptagning av varje sändning av taltidningen och att bevara upptagningen i sex månader från sändningen (13 §).

3 Utredningsförslaget m. m.

Utredningen om dagstidningar för synskadade föreslår i sitt betänkande att tidningsföretag skall kunna få statligt stöd för utgivning av talupplagor av dagstidningar oberoende av distributionsform. För distribution av taltidningar finns i huvudsak två metoder, nämligen utsändning av kopierade kassetter och sändning i radio. Vissa möjligheter att sprida taltidningar över telenätet finns också, men hittills har inga försök gjorts med denna distributionsform. Vidare föreslår utredningen bl. a. att lagen om radiotaltidningar ändras så att

radiosändning av annonsmaterial blir tillåten i viss utsträckning.

Enligt utredningen är det angeläget att utgivning av talupplagor av dagstidningar inte förhindras eller försvåras av oklara ansvarsförhållanden. Utredningen har därför i en särskild skrivelse till utbildningsdepartementet hemställt att förslag snarast föreläggs riksdagen i syfte att reglera det rättsliga ansvaret för innehållet i sådana talupplagor av dagstidningar som inte omfattas av LART. En skrivelse med likartat innehåll har getts in av Synskadades riksförbund.

4 Propositionen om stöd till taltidningar

Det förslag som chefen för utbildningsdepartementet avser att lägga fram senare denna dag bygger i huvudsak på förslaget i betänkandet Dagstidningar för synskadade. Det föreslås att stöd under vissa villkor skall kunna utgå till tidningsföretag för utgivning av taltidningar. Denna utgivningsverksamhet skall bedrivas under tidningsföretagens juridiska och redaktionella ansvar. Taltidningens innehåll skall så nära som möjligt stämma överens med den tryckta förlagans, även om det är nödvändigt att begränsa taltidningens omfång. Olika distributionsformer för taltidningar skall kunna användas. Uppgiften att pröva frågor om statligt stöd till taltidningar föreslås under en övergångstid bli anförtrodd åt en särskild kommitté.

Också annonsmaterial skall få förekomma i taltidningar. Eftersom detta inte är fallet idag beträffande radiotaltidningar, föreslås en ändring i lagen om radiotaltidningar. Ändringen innebär bl. a. att högst hälften av sändningstiden får användas för annonsmaterial ur förlagan.

5 Föredragandens överväganden

I likhet med vad jag anförde i prop. 1980/81:164 (s. 14) anser jag det vara av stor betydelse att det skydd som TF ger pressen inte sätts ur spel genom att innehållet i periodiska skrifter sprids genom taltidningar för synskadade. Ingripanden som enligt TF är otillåtna, om de riktas mot en tidning eller dess personal för innehållet i själva tidningen, skall inte kunna ske när samma innehåll förekommer i en taltidning som tidningsföretaget sprider eller låter sprida, vare sig detta sker i form av radiosändningar eller genom distribution av kassetter. Jag delar därför utredningens uppfattning att det behövs särskilda bestämmelser som reglerar frågan om ansvarigheten för taltidningar både när dessa är radiosända och när de är kassettdistribuerade. Regleringen bör ske på ett sätt som så nära som möjligt ansluter till TF:s regelsystem och som kompletterar detta.

Däremot anser jag det f. n. inte nödvändigt att inbegripa andra distributionsformer men är beredd att ta upp frågan om att utvidga tillämpningsområdet om det behövs därför att t. ex. distribution över telenätet visar sig vara ett praktiskt spridningssätt.

Någon saklig ändring av reglerna om ansvarighet för radiotaltidningar bör enligt min mening inte göras. Eftersom en reglering av ansvarigheten för kassettdistribuerade taltidningar skall ha samma syfte som ansvarsreglerna i fråga om radiotaltidningarna, anser jag att regleringen i så stor utsträckning som möjligt bör vara densamma för de båda typerna av taltidningar. Med hänsyn härtill bör en reglering av ansvarigheten för kassettdistribuerade taltidningar gälla sådana versioner av periodiska skrifter (förlagorna) som är avsedda för synskadade och som består i en uppläsning ur förlagan. Det saknas dock skäl att – så som fallet är med radiotaltidningarna – ställa upp något särskilt krav på den periodiska skriftens innehåll. Tillämpningsområdet för ansvarsreglerna i fråga om kassettdistribuerade taltidningar bör alltså omfatta också andra periodiska skrifter än allmänna nyhetstidningar med dagspresskaraktär under förutsättning att de ges ut här i landet.

En särskild fråga i detta sammanhang är vad som skall gälla sådant material i en kassettdistribuerad taltidning som inte förekommer i förlagan och som inte heller utgörs av uppgifter om hur det material som har hämtats ur förlagan har disponerats vid uppläsningen. I fråga om radiotaltidningar gäller enligt den särskilda lagen om rätten att sända sådana att de endast får innehålla material ur förlagan jämte innehållsregister e.d. Ansvarsreglerna för denna typ av taltidningar är dock i princip tillämpliga också på annat material som förekommer i en radiotaltidning.

Något särskilt krav på att en kassettdistribuerad taltidning inte får innehålla annat material än det som hämtas från förlagan kan knappast ställas upp. Någon motsvarighet till vad som i detta avseende gäller beträffande radiotaltidningar kan därför inte införas. Å andra sidan synes det inte lämpligt att låta ansvarsregler för kassettdistribuerade taltidningar gälla utan någon begränsning i vad avser innehållets relation till förlagan. För att man inte skall föregripa yttrandefrihetsutredningens arbete på en ansvarsreglering för videogram i allmänhet och för att man inte skall gå längre än syftet med förevarande lagstiftningsärendet bör enligt min mening en ansvarsreglering i fråga om kassettdistribuerade taltidningar i princip begränsas till sådant material som förekommer i förlagan samt uppgifter om hur detta material har disponerats vid inspelningen av taltidningen.

En möjlighet att uppnå detta resultat är att göra ansvarsreglerna tillämpliga bara på sådana kassettdistribuerade taltidningar som inte innehåller annat material. En sådan ordning skulle emellertid innebära att en taltidning helt går miste om det skydd ansvarsreglerna skall ge så snart den råkar innehålla något annat material. För min del anser jag en sådan effekt inte vara godtagbar. Jag förordar i stället att ansvarsregleringen görs tillämplig på kassettdistribuerade taltidningar i den utsträckning dessa innehåller material ur förlagan jämte innehållsregister e.d. Annat material faller då utanför det särskilda skyddet. En sådan avgränsning ansluter nära till förutsättningarna för statligt stöd till taltidningar.

Vidare bör en förutsättning för att en kassettdistribuerad taltidning skall

falla inom ansvarsreglernas tillämpningsområde vara att det är den periodiska skriftens ägare som sprider eller låter sprida taltidningen. Är det någon annan som står för taltidningens redigering och distribution föreligger enligt min mening inte samma behov av skydd. Det tryckfrihetsrättsliga skyddet för en tidning lär nämligen inte påverkas av att någon utomstående använder sig av materialet i tidningen för egna ändamål, t. ex. för att ge ut sammanställningar av material från olika tidningar.

Bestämmelserna i LART synes i allt väsentligt kunna göras tillämpliga också på kassettdistribuerade taltidningar i den utsträckning dessa bör falla under en ansvarighetsreglering. Eftersom en utvidgning av LART:s tillämpningsområde till också dessa taltidningar skulle medföra att alla paragrafer i lagen behövde ändras, liksom lagens rubrik, föreslår jag att LART ersätts med en ny lag med ett vidgat tillämpningsområde. Huvuddelen av bestämmelserna i LART kan i så fall flyttas över till den nya lagen i så gott som oförändrat skick. Den nya lagen bör dock vara utformad med tanke på att annonser skall få förekomma i taltidningar som lagen är tillämplig på. Beträffande vilka ändringar som behöver göras återkommer jag i specialmotiveringen. Den nya regleringen bör medföra vissa följdändringar i rättegångsbalken och sekretesslagen.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ansvarighet för taltidningar,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om ansvarighet för taltidningar

I såväl lagens rubrik som i de olika paragraferna i lagen har "radiotaltidning" i olika böjningsformer i LART ersatts av "taltidning" i samma böjningsformer. Detta ordbyte bortser jag från i det följande.

1 §

Första stycket är utformat efter förebild av 1 § första stycket RAL och 1 § första stycket LART. Där anges vilka taltidningar som den nya lagen är tillämplig på. För det första är lagen tillämplig på radiotaltidningar. Ordet radiotaltidningar har givetvis här samma betydelse som i den särskilda lag som reglerar sändningsrätten. Någon hänvisning till den sistnämnda lagen utöver den i första stycket torde inte behövas.

I andra stycket anges förutsättningarna för att kassettdistribuerade taltidningar skall falla under den nya lagens tillämpningsområde. För denna

typ av taltidningar används i lagen begreppet kassetaltidning. Liksom beträffande radiotaltidningar menas med en kassetaltidning en för synskadade avsedd, uppläst version av en här i landet utgiven periodisk skrift, förutsatt dock att den periodiska skriftens ägare sprider eller låter sprida denna version i form av ljudinspelning på kassetband. Några särskilda krav på den periodiska skriftens innehåll e. d. ställs inte upp såvitt gäller de kassettdistribuerade taltidningarna. I princip tillämpas lagen endast på material ur förlagan jämte innehållsregister e. d. I den mån en kassetaltidning innehåller material som inte finns i förlagan eller innehållsregister e. d. faller taltidningen alltså utanför den nya lagens tillämpningsområde. Befogenheten enligt 4 § att bestämma över en taltidnings innehåll och skyldigheten enligt 13 § första stycket att bevara ett exemplar av varje nummer av en kassetaltidning gäller dock taltidningen i dess helhet. En bestämmelse härom finns i sista meningen i andra stycket. Lagen är inte tillämplig på t. ex. en inspelning av en radiosänd taltidning som görs och sprids av någon annan än den periodiska skriftens ägare.

Lika litet som TF och LART reglerar den nya lagen alla frågor som rör yttrandefriheten i mediet. Därför görs i andra stycket en allmän hänvisning till bestämmelser i andra författningar (jfr 14 kap. 5 § första stycket TF, 1 § tredje stycket RAL och 1 § andra stycket LART). Som exempel kan nämnas bestämmelserna i 5 kap. skadeståndslagen om bestämmande av skadestånd samt reglerna i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

2 §

Första och andra styckena svarar mot första och andra styckena i 2 § RAL. De stämmer överens med 2 § LART utom så till vida att det i sista meningen i andra stycket har gjorts ett tillägg som beror på att lagen är tillämplig också på kassettdistribuerade taltidningar. I tredje stycket har tagits in en motsvarighet till 7 kap. 2 § TF.

3 §

Paragrafen, som svarar mot 2 § tredje stycket RAL (jfr 7 kap. 6 § första stycket TF), stämmer överens med 3 § LART.

4 §

Paragrafen svarar närmast mot 5 kap. 3 § andra stycket TF. Den skiljer sig i sak inte från 4 § LART. Det har inte ansetts behövligt att – som i nämnda lagrum i TF – föreskriva att en inskränkning i utgivarens (eller ställföreträdarens) befogenhet är utan verkan (jfr 3 § första stycket RAL). Det bör observeras att utgivarens eller ställföreträdarens befogenhet också gäller sådant material i en kassetaltidning som inte skyddas av ansvarsreglerna (se 1 § andra stycket).

5 §

Enligt denna paragraf är det den, som enligt 8 kap. 1, 2 och 10 §§ TF är ansvarig för den periodiska skrift som utgör en taltidnings förlaga, som också ansvarar för innehållet i taltidningen. Paragrafen överensstämmer med 5 § LART. Den krets som kan göras ansvarig utgörs av utgivaren, dennes ställföreträdare (om en sådan finns) och ägaren till den periodiska skriften (jfr 8 kap. 1 och 2 §§ TF). Vid tillkomsten av LART uttalade jag att det inte fanns anledning att lägga något ansvar på någon ytterligare kategori (prop. 1980/81:164 s. 18). Förslaget innebär att den sålunda gjorda avgränsningen av de ansvariga personerna gäller också för de kassettdistribuerade taltidningar som faller under den nya lagen.

En skillnad i fråga om ansvar mellan radio- och kassetaltidningar är att den som ansvarar för en radiotaltidning är ansvarig också för material som inte återfinns i förlagan och som inte heller utgörs av innehållsregister e. d. I fråga om en kassetaltidning gäller däremot beträffande sådant material allmänna straff- och processrättsliga bestämmelser. Det betyder bl. a. att upphovsmän, meddelare, uppläsare, teknisk personal m. fl. som medverkar till att framställa denna del av kassetaltidningen kan bli ansvariga för detta.

6 §

Paragrafen stämmer överens med 6 § LART. Första stycket svarar mot 5 § första stycket RAL (jfr 1 kap. 3 § TF). I andra stycket görs två undantag från huvudregeln om att medverkande inte är ansvariga. Det första undantaget svarar mot det undantag som finns i 7 kap. 3 § första stycket TF beträffande den som medverkar som författare eller annan upphovsman till en framställning som är avsedd att införas i en tryckt skrift. Fanns inte detta undantag, skulle det vara straffritt att författa material som bara tas in i en taltidning som lagen är tillämplig på, trots att författaren skulle ha kunnat fällas till ansvar om materialet hade tagits in i förlagan.

Det andra undantaget innebär i viss mån en avvikelse från vad som i motsvarande fall gäller enligt 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena TF samt 5 § andra stycket RAL. I klarhetens intresse anges att den som lämnar eller anskaffar uppgifter för publicering i just en taltidning, som lagen i och för sig är tillämplig på, inte har något särskilt skydd. Taltidningen förutsätts ju (bortsett från innehållsregister e. d.) inte innehålla annat än det som finns i den tryckta förlagan. För sådant material gäller givetvis i princip ansvarsfrihet för meddelare och anskaffare. Denna ansvarsfrihet gäller också i det fallet att syftet med uppgiftslämnandet eller anskaffandet är publicering i båda medierna.

7 §

Paragrafen, som motsvarar 6 § RAL (jfr 1 kap. 3 § samt 11 kap. 1 och 2 §§ TF), skiljer sig inte från 7 § LART annat än genom att i tredje stycket görs en hänvisning också till 2 § tredje stycket.

8 §

I paragrafen, som svarar mot 7 § första och andra styckena RAL (jfr 1 kap. 4 § samt 8 kap. 12 § och 11 kap. 1 § andra stycket TF), har den ändringen gjorts jämfört med 8 § LART att i andra stycket har gjorts ett tillägg som hänger samman med att lagen är tillämplig också på kassetaltidningar. Vidare hänvisas där i tydlighetens intresse också till 7 § (jfr 11 kap. 1 § andra stycket TF).

9 §

Paragrafen, som svarar mot 3 kap. 2 § TF och 7 § tredje och fjärde styckena RAL, stämmer överens med 9 § LART.

Anonymitetsskyddet gäller också till förmån för en författare eller annan upphovsman till en framställning som återfinns bara i taltidningen och inte i den tryckta förlagan, t. ex. ett innehållsregister e. d. Av 1 § andra stycket följer dock att upphovsmannen till sådant material i en kassetaltidning som faller utanför det skydd som ansvarsreglerna skall ge inte skyddas av bestämmelserna i förevarande paragraf. Vidare skyddas de som framställer en taltidning som lagen är tillämplig på, t. ex. redigerar denna eller gör uppläsningen. I den mån den som redigerar en kassetaltidning, gör uppläsningen eller på annat sätt tar del i framställningen av denna tidning bara tar befattning med sådant material som lagen i princip inte är tillämplig på, skyddas dock inte heller han av 9 §. Dessutom skyddas meddelare mot att man i ett mål om ansvar för ett yttrandefrihetsbrott i en sådan taltidning väcker frågan om identiteten hos dem som har lämnat uppgifter för publicering i taltidningens förlaga, en fråga som inte får väckas i ett mål om ett tryckfrihetsbrott.

Har det begåtts ett yttrandefrihetsbrott i en taltidning och har det samtidigt begåtts ett motsvarande tryckfrihetsbrott i den tryckta förlagan och ev. också skett ett otillåtet uppgiftslämnande till tidningen, bör ansvarsfrågorna kunna handläggas gemensamt i en rättegång. Målen om tryckfrihetsbrottet och meddelarbrottet kan handläggas gemensamt till följd av reglerna i lagen (1949:164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål (omtryckt 1977:1017). Också målet om ansvar för yttrandefrihetsbrottet torde kunna handläggas gemensamt med de två andra målen utan att dessa regler ändras (jfr 1 b § andra stycket nyss nämnda lag). Eftersom det bör finnas möjlighet till en sådan gemensam handläggning, har det i andra stycket av förevarande paragraf gjorts ett undantag från huvudregeln i paragrafens första stycke. Utan undantaget skulle nämligen frågan om en uppgiftslämnarens identitet inte få tas upp i den gemensamma rättegången trots att uppgiftslämnaren står åtalad i tryckfrihetsmålet.

10 §

Paragrafen svarar mot 8 § första–tredje styckena RAL och stämmer överens med 10 § LART. Reglerna i 12 kap. TF om tryckfrihetsmål – t. ex.

om forum och jury – blir genom paragrafen tillämpliga också på mål om yttrandefrihetsbrott i en taltidning och på mål om sådan medverkan därtill som är straffbar enligt 6 § andra stycket första meningen. För mål om brott som avses i andra meningen i samma stycke skall däremot vanliga processuella regler tillämpas.

11 §

Paragrafen svarar mot 3 kap. 3 § TF och 9 § första stycket RAL och avviker inte från 11 § LART annat än så till vida att tystnadsplikten gäller också för dem som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en kassetaltidning i den mån denna faller inom lagens tillämpningsområde. Vidare omfattar punkt 4 också fall som avses i 2 § tredje stycket. När det gäller undantagen från tystnadsplikten finns vissa skillnader jämfört med TF. Punkterna 2–5 har avfattats närmast efter förebild i 9 § RAL. Punkt 6 saknar däremot motsvarighet i RAL. Syftet med denna punkt är att tystnadsplikten enligt förevarande paragraf inte skall hindra att uppgifter lämnas i de fall det är tillåtet enligt 3 kap. 3 § TF. Den personal som tar befattning med en taltidning får alltså lämna uppgifter i samma situationer som dem där tystnadsplikten för den övriga tidningspersonalen viker. Journalister som enligt TF skulle få uttala sig om t. ex. en meddelares identitet bör ju inte hindras att göra detta bara därför att de sysslar med att redigera taltidningar. Att en meddelare, som har lämnat sådant material i en kassetaltidning som inte skyddas av ansvarsreglerna, inte har något skydd genom bestämmelserna i denna paragraf följer av 1 § andra stycket. Detsamma gäller upphovsmän till sådant material och dem som framställer bara den delen av kassetaltidningen (jfr vad som har anförts vid 9 §).

12 §

Denna paragraf svarar mot 3 kap. 4 § TF och 9 a § första stycket RAL. Den stämmer överens med 12 § LART.

13 §

Paragrafen motsvarar 6 och 7 §§ förordningen (1967:226) om tillämpningen av radioansvarighetslagen (1966:756), 6 § ändrad senast 1978:483 (jfr 4 kap. 4 § TF och 4 § lagen med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område). Första stycket skiljer sig från 13 § första meningen LART därigenom att också ägaren av en periodisk skrift som utgör en kassetaltidnings förlaga åläggs att bevara ett exemplar av varje nummer av taltidningen. Skyldigheten att bevara nummer av en kassetaltidning gäller numren i deras helhet och inte bara det material som skyddas av ansvarsreglerna (se 1 § andra stycket). Sexmånaderstiden räknas i detta fall från den dag då taltidningsnumret lämnades ut för spridning.

I andra stycket har jämfört med andra meningen i 13 § LART gjorts

ändringar, som hänger samman med att också kassettaltidningar omfattas av den nya lagen, samt vissa redaktionella justeringar.

14 §

Paragrafen motsvarar 9 kap. 2 § första och tredje styckena TF (jfr 8 § fjärde stycket RAL) samt första meningen i 9 kap. 3 § första stycket TF. Regler om åtal för tryckfrihetsbrott finns också i 2 § lagen med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område. Därför görs en hänvisning till annan lag än TF. Paragrafen avviker från 14 § LART så till vida att det i den anges en utgångspunkt för åtalsfristen också beträffande kassettaltidningar (i den del dessa faller inom lagens tillämpningsområde).

15 §

Paragrafen stämmer överens med 15 § LART.

I första stycket finns en hänvisning till brottsbalkens bestämmelser om brott mot tystnadsplikt (jfr däremot 3 kap. 5 § TF och 9 § andra stycket RAL). Såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar kan alltså medföra ansvar. Ringa fall av oaktsamhet är dock straffria. Första stycket innehåller vidare en bestämmelse om att målsägandens angivelse av ett brott mot tystnadsplikten är en förutsättning för åtal (jfr 3 kap. 5 § tredje stycket TF och 9 § andra stycket RAL, se också 20 kap. 5 § fjärde stycket brottsbalken).

I andra stycket finns en bestämmelse om straff för brott mot efterforskningsförbudet i 12 § (jfr 3 kap. 5 § andra stycket TF och 9 a § andra stycket RAL).

Tredje stycket innehåller en straffbestämmelse som avser åsidosättande av skyldigheten enligt 13 § att se till att en sändning av en radiotaltidning spelas in, att bevara en inspelning av en radiotaltidning eller ett nummer av en kassettaltidning under en viss tid och att tillhandahålla en sådan inspelning (jfr 5 § första stycket lagen med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område).

Enligt fjärde stycket får bara justitiekanslern väcka allmänt åtal för brott mot tystnadsplikten enligt 11 §, för brott mot efterforskningsförbudet i 12 § och för åsidosättande av den skyldighet som gäller enligt 13 § (jfr 9 kap. 2 § tredje stycket TF, 5 § andra stycket lagen med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område samt 9 § andra stycket och 9 a § andra stycket RAL).

Ikraftträdande m. m.

Enligt förslaget skall nya lagen träda i kraft den 1 juli 1982, då också ändringen i lagen om radiotaltidningar avses träda i kraft. LART föreslås upphöra att gälla samtidigt.

Äldre bestämmelser skall enligt förslaget tillämpas på radiotaltidningar som har sänts före den 1 juli 1982. Kassettaltidningar kommer fram till den tidpunkten att falla under allmänna bestämmelser om ansvar och skadeståndsskyldighet. Något särskilt skydd för anonymitet finns inte. En rättegång i ett mål om missbruk av yttrandefriheten skall handläggas enligt vanliga processrättsliga regler osv. Enligt min mening är det mindre lämpligt att den nya lagen ges retroaktiv verkan för dessa taltidningars del. Därför föreslås att lagen inte skall vara tillämplig på kassettaltidningar som lämnas ut för spridning före den 1 juli 1982.

7.2 Ändringarna i rättegångsbalken och sekretesslagen

Den tystnadsplikt som nu föreskrivs i 11 § LART är likställd med övriga tystnadsplikter på massmedieområdet när det gäller begränsningar i vittnesplikten och företräde framför meddelarfriheten m. m. Tystnadsplikten enligt 11 § i den nya lagen om ansvarighet för taltidningar föreslås ersätta den nuvarande i de lagrum där denna nämns i rättegångsbalken och sekretesslagen. De äldre bestämmelserna skall dock fortfarande gälla i fråga om tystnadsplikten enligt 11 § LART.

Ändringarna i 36 kap. 5 § rättegångsbalken och 16 kap. 1 § sekretesslagen har utformats med hänsyn tagen till förslaget i prop. 1981/82:92 om en ny lag om ansvarighet för närradio.

8 Hemställan

Lagrådet arbetar f. n. på fyra avdelningar, dvs. det högsta tillåtna antalet. Trots detta är lagrådets program under tiden t. o. m. den 31 mars 1982 utomordentligt ansträngt. Alla de lagförslag som föreligger och som är av det slaget att lagrådet enligt 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen bör höras över dem kan inte granskas i sådan tid att förslagen kan föreläggas riksdagen inom den i 3 kap. 3 § riksdagsordningen angivna tiden. Av den nyss nämnda bestämmelsen i regeringsformen följer emellertid att lagrådets granskning kan underlåtas, om den skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma.

De lagförslag som jag lägger fram i detta ärende syftar till att hindra att tryckfrihetsförordningens skydd för periodiska skrifter sätts ur spel när innehållet i sådana skrifter sprids genom taltidningar till synskadade. Eftersom det är angeläget att så snart som möjligt ge de synskadade ökade möjligheter att ta del av sådana taltidningar, bör lagförslagen träda i kraft snarast möjligt. Den nya lag som jag förordar har i stort sett samma innehåll som LART, vilken har granskats av lagrådet. Den enda sakliga nyheten är att tillämpningsområdet har utvidgats till att avse också kassettaltidningar. Ändringarna i rättegångsbalken och sekretesslagen är av huvudsakligen formell natur. Mot den nu angivna bakgrunden bör en remiss till lagrådet kunna underlåtas i förevarande ärende.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ansvarighet för taltidningar,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Lagen (1981:509) om ansvarighet för radiotaltidningar

1 § Denna lag gäller yttrandefriheten i sådana radiotaltidningar som avses i lagen (1981:508) om radiotaltidningar.

I frågor som inte behandlas i denna lag gäller vad som föreskrivs i andra författningar.

2 § Missbruk av yttrandefriheten i en radiotaltidning medför ansvar och skadeståndsskyldighet endast när gärningen innefattar yttrandefrihetsbrott. Vad som har sagts nu gäller också förverkande av egendom och annan särskild rättsverkan av brott.

Med yttrandefrihetsbrott avses i denna lag framställningar eller offentliggöranden som enligt 7 kap. 4 eller 5 § tryckfrihetsförordningen skulle ha varit att anse som tryckfrihetsbrott, om gärningen hade begåtts genom en tryckt skrift. Yttrandefrihetsbrott föreligger endast om radiotaltidningen har blivit sänd.

3 § Bestämmelser i brottsbalken eller i annan lag om påföljd för de brott, som avses i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen, eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan av ett sådant brott gäller också när brottet är att anse som yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning.

4 § Den som är utgivare av den periodiska skrift som utgör en radiotaltidnings förlaga har befogenhet att bestämma över radiotaltidningens innehåll så att ingenting får förekomma i denna mot hans vilja. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, gäller det sagda honom.

5 § För yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning ansvarar den som enligt 8 kap. tryckfrihetsförordningen i egenskap av utgivare, ställföreträdare för denne eller ägare är ansvarig för den periodiska skrift som utgör radiotaltidningens förlaga.

6 § Ingen annan får dömas till ansvar för yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning eller för medverkan till ett sådant brott än den som är ansvarig enligt 5 §.

Om en författare eller annan upphovsman till innehållet i en radiotaltidning gör sig skyldig till en sådan gärning som anges i 7 kap. 3 § första stycket tryckfrihetsförordningen, får han dock dömas till ansvar för detta enligt vad som är föreskrivet i allmänhet. Detsamma gäller, om någon lämnar ett meddelande för offentliggörande i en radiotaltidning eller anskaffar uppgifter eller underrättelser för att offentliggöra dessa i en sådan tidning eller för att lämna ett sådant meddelande som nyss har angetts utan att syftet är att uppgifterna eller underrättelserna skall offentliggöras i radiotaltidningens förlaga.

7 § För skada på grund av yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning svarar den som enligt 5 § är ansvarig för brottet.

Svarar utgivaren av den periodiska skrift som utgör en radiotaltidnings förlaga eller en ställföreträdare för denne för ett yttrandefrihetsbrott i radiotaltidningen, är den periodiska skriftens ägare skyldig att ersätta skadan tillsammans med utgivaren eller ställföreträdaren.

Skadeståndsskyldighet får inte åläggas någon annan än den som är ansvarig för skadan enligt första eller andra stycket. Om skadeståndsskyldighet på grund av brott som avses i 6 § andra stycket gäller dock vad som är föreskrivet i allmänhet.

8 § Frågor som rör missbruk av yttrandefriheten i en radiotaltidning skall bedömas efter samma grunder som enligt 1 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen gäller för bedömningen av missbruk av tryckfriheten.

Den som är ansvarig enligt 5 § för en radiotaltidning skall anses ha haft kännedom om innehållet i radiotaltidningen och ha medgett att denna sändes.

9 § I mål om ansvar eller skadestånd eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning får fråga inte väckas om vem som, utan att vara ansvarig för brottet eller skadeståndsskyldig enligt denna lag,

1. är författare eller annan upphovsman till innehållet i radiotaltidningen,
2. har framställt radiotaltidningen, eller
3. har lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen till den periodiska skrift som utgör radiotaltidningens förlaga.

Handläggs ett sådant mål som avses i första stycket i samma rättegång som ett tryckfrihetsmål, hindrar det stycket inte att en fråga, som enligt 3 kap. 2 § andra stycket tryckfrihetsförordningen får väckas i tryckfrihetsmålet, tas upp i den gemensamma rättegången.

10 § Beträffande mål om ansvar eller skadestånd eller om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning gäller vad som är föreskrivet om motsvarande mål angående tryckfrihetsbrott genom den periodiska skrift som utgör radiotaltidningens förlaga.

I fråga om mål angående ansvar eller skadestånd på grund av brott som avses i 6 § andra stycket första meningen gäller vad som är föreskrivet om motsvarande tryckfrihetsmål.

11 § Den som har tagit befattning med tillkomsten eller sändningen av en radiotaltidning får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är författare eller annan upphovsman till innehållet i radiotaltidningen, vem som har framställt denna eller vem som har lämnat ett sådant meddelande som anges i 9 § första stycket 3, om inte

1. denne har samtyckt till det,
2. det i ett sådant mål som anges i 9 § första stycket är fråga huruvida den, mot vilken talan förs, enligt denna lag är ansvarig för brottet eller är skadeståndsskyldig,
3. det i ett fall som avses i 6 § andra stycket första meningen är fråga om ett sådant brott mot rikets säkerhet som anges i 7 kap. 3 § första stycket 1 tryckfrihetsförordningen,

4. det i ett fall som avses i 6 § andra stycket första meningen är fråga om ett brott enligt 7 kap. 3 § första stycket 2 eller 3 tryckfrihetsförordningen och rätten anser det behövt att det vid förhandling lämnas uppgift huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för brottet har medverkat till framställningen i radiotaltidningen,

5. rätten av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse anser det vara av synnerlig vikt att uppgift i saken lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran, eller

6. uppgiftslämnandet i annat fall är tillåtet enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen.

12 § Myndigheter och andra allmänna organ får inte efterforska den som är författare eller annan upphovsman till innehållet i en radiotaltidning eller den som har framställt en radiotaltidning i vidare mån än som krävs för ett åtal eller annat ingripande som inte strider mot denna lag. Får efterforskning förekomma, skall därvid beaktas den tystnadsplikt som är föreskriven i 11 §.

13 § Ägaren till den periodiska skrift som utgör en radiotaltidnings förlaga skall se till att varje sändning av radiotaltidningen spelas in och att inspelningen bevaras minst sex månader från sändningen. Rätt att kostnadsfritt ta del av en sådan inspelning och att få en utskrift av vad som har yttrats i sändningen har

1. justitiekanslern,

2. en enskild, om han anser att ett yttrandefrihetsbrott mot honom har begåtts i radiotaltidningen eller att han har lidit skada på grund av ett yttrandefrihetsbrott i radiotaltidningen och det inte är uppenbart att han inte berörs av innehållet i denna på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

14 § Allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning väcks av justitiekanslern. Åtalet skall väckas inom sex månader från det att radiotaltidningen sändes. Vad som är föreskrivet i 9 kap. 2 § andra stycket tryckfrihetsförordningen och annan lag angående åtal för tryckfrihetsbrott skall tillämpas också i fråga om åtal för yttrandefrihetsbrott i en radiotaltidning.

Justitiekanslern är åklagare även i mål om ansvar för brott som avses i 6 § andra stycket första meningen.

15 § I fråga om ansvar för den som bryter mot 11 § gäller 20 kap. 3 § brottsbalken. Åtal för ett sådant brott får väckas av åklagaren endast om målsäganden anger brottet till åtal.

Den som bryter mot 12 § första meningen skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt 13 § skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Justitiekanslern är åklagare i mål om ansvar för brott som avses i denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.